

bok recensioner

Sakkunnigt om aborter

Sedan ett par år har abortdebatterna fått förnyad aktualitet i Sverige. I förvånande liten utsträckning har läkarna själva deltagit i diskussionerna — i stället har argumenten bollats fram och tillbaka mellan de politiska ungdomsförbunden. Unga politiker har också utgivit ambitiösa skrifter om problemet, som t.ex. teknologen Jacob Palme. Man kan knappast anklaga arga unga män för att de yttrat sig om frågor som de saknat praktisk erfarenhet av — de som hade erfarenheten, d.v.s. främst läkarna, har ju i huvudsak föredragit att inte yttra sig.

Med all respekt för vad engagerade lekmän skrivit om aborter, måste man dock hälsa med glädje att psykiatern och överläkaren Clarence Blomquist skrivit boken *Fosterliv och fosterdöd. Den provocerade abortens etik*. (Zindermans 17:50). Blomquist har omfattande erfarenhet av de legala abortärendena i Sverige och besitter dessutom "randutbildning" i filosofi och en eminent skrivkunnighet.

Boken innehåller en lärd och intressant historisk översikt. Under medicinstudierna får nog de flesta uppfattningen att Hippokrates var emot aborter, vilket ju också avspeglar sig i de moderna läkarreglerna. Om Hippokrates verkligen

tog avstånd från aborter, levde han inte som han lärde. På ett ställe i sina skrifter beskriver han själv hur han medverkade till abort på en ung harpist genom att instruera henne att utföra "det spartanska språnget", ett häftigt hopp där hämlarna skulle nå stussen. Medicinens fader beskriver också att en abort på detta sätt kom till stånd, vilket måste ha berott mer på tur än skicklighet.

Blomquist redogör också för den aktuella abortsituationen i olika länder. Räknar man ihop legala och illegala aborter i Japan fås fram att varannan graviditet där avbryts genom provokation. En intressant jämförelse är USA som i de flesta stater lämnar minimalt utrymme för legala aborter. Men, för att citera Blomquist: "I USA görs bortåt 90 % av alla illegala avbrytande av läkare. De flesta städer där har någon eller några illegala läkarabortörer som arbetar på heltid och som alla känner till. Till dessa remitterar de "etiskt högtstående" läkare, som inte kan tänka sig att själva göra ett abortingrepp i strid med lag och läkaretik, sina patienter. Men trots att dessa läkare anses utföra ett nödvändigt och berömvärt arbete föraktas de av sina kollegor och betraktas som läkekonstens parias". I sanning ett praktfullt exempel på dubbelmoral!

Resultatet av räkningarna blir att i Japan avbryts vartannat havandeskap mot i USA vart fjärde.

I ett kapitel behandlas aktuell svensk och utländsk forskning, bl.a. de follow-up undersökningar som gjorts i Sverige för att ta reda på vad som hänt de kvinnor som fått respektive vägrats legal abort. Andra rubriker är: Är abort nödvändigt? Är abort mord? Leder abort till sexuell lössläpplighet? Skall Kvinnan bestämma över sin kropp? Är kvinnan viktigare än fostret? Är nuvarande abortlagstiftning orättvis m.fl. frågeställningar.

I förordet skriver Blomquist: "Denna bok gör ej anspråk på att lösa abortproblemet... Boken utges inte för att vinna andra för en viss åsikt utan i förhoppning att kunna stimulera läsaren till egna tankar och till eget ställningstagande". Självsammanfattar författaren sin åsikt i "Försök till ståndpunkt". Jag har svårt att se att någon läsare som inte kommer till boken med starkt förankrade förutfattade meningar, t.ex. av religiös natur, skulle komma till väsentligt annorlunda uppfattning än Blomquist när han konkluderar:

"Sena aborter må tillåtas endast på mycket strikta indikationer och efter artonde veckan enbart på rent vital indikation, men tidig abortprovokation bör i princip vara fri under förutsättning att den utförs av därtill villig läkare och är i överensstämmelse med kvinnans egen vilja (i någon trivial betydelse). Fosterfördrivning av icke läkare bör vara kriminaliserad men kvinnan skall under alla omständigheter vara straffri.

Befintliga abortbyråer och psykiatriska kliniker bör ge råd och hjälp i abortfrågor åt de kvinnor och män som önskar sådan hjälp, men en obligatorisk rådgivning skulle bli parodi på sig själv.

Givetvis bör ingen behöva abortera bort ett önskat barn enbart av ekonomiska eller andra rent sociala skäl."

Per Chr. Jersild

THX-rörelsen

Socialläkaren i Linköping, docent Anders Otterland, har gett ut boken *THX-rörelsen i teori och praktik* (Tribunserien 14:75). Det är en lättläst och flyhänt skriven bok som är intressant ur mer än en synpunkt.

Otterland som är personligt bekant

med THX-rörelsens upphovsman, dr Sandberg, har utan reservationer fått studera dennes verksamhet och också gå igenom Sandbergs tidigare material. Otterlands undersökning omspannar andra halvåret av 1965 och baseras på intervjuer med förstagångsbehandlade och långtidsbehandlade. På så sätt har han fått fram vilka olika sjukdomar man sökt för och det ev. resultatet av behandlingen. De dominerande diagnosgrupperna tycks ha varit utdragna sjukdomstillstånd med diffusa symtombilder. Det säger sig självt att en närmare penetrering av patientmaterial av den här typen, t.ex. genom ingående medicinsk utredning på specialklinik och genomgång av tidigare journaler, säkert skulle visa att den sjukdom som patienten upplever som sitt huvudproblem ofta inte skulle överensstämma med vad som objektivt kan verifieras.

Den enda mer renodlade sjukdomsgrupp som undersökts är 16 diabetiker. Flera av dessa har angett markant förbättring efter THX-injektionerna — denna förbättring har dock inte objektivt kontrollerats.

Otterlands avsikt har inte heller varit att utröna THX-effekten utan fastmer studera problemen kring rörelser av den här typen. Han har därför tagit fram flera sociala variabler för att beskriva patienterna. Dessa ger inget överraskande resultat. Patienterna är i stor utsträckning äldre människor bosatta i Jönköpings- och Östergötlands län, d. v. s. i närheten av Aneby. Ett resultat som inte är oväntat men mycket viktigt är att 90 % av patienterna var missnöjda med tidigare kontakter med legitimerade läkare — 42 % uttryckte också missnöje över läkarnas brist på emotionellt engagemang. Det måste vara ungefär där som kärnan

ligger till att en företeelse som THX-rörelsen kan växa sig så stark. Botemedlet borde då vara en strävan hos den legitimerade sjukvården att förbättra förhållandet patient-läkare och dessutom insikten om att en förbättrad hälsoupplysning är nödvändig.

Otterland konstaterar att 50 % av patienterna haft lokala reaktioner efter behandlingen — en av de få uppgifter om materialet som verkar någorlunda säkra. Det är förvånande att inga allvarigare anafylaktiska reaktioner kommit till kännedom under denna behandling med repeterade injektioner av artfrämmande äggviteämnen.

Otterland har alltså valt att presentera denna skrift direkt för allmänheten vilket i och för sig är utmärkt — skrivkunniga läkare borde ägna sig mer åt hälsoupplysning av den här sorten. Vad som är litet tveksamt med boken är att

ANDERS OTTERLAND

THX-

RÖRELSEN I TEORI OCH PRAKTIK

TRIBUNSERIEN 14:75

I VARJE BOKHANDEL OCH I STÖRRE PRESSBYRÅKIOSKER

Docent Anders Otterland, som gjort omfattande undersökningar bland THX-patienterna i Aneby, redogör för sina medicinska iakttagelser. Samtidigt debatterar han en rad viktiga sociala och moraliska problem: misstron mot den ordinarie sjukvården, veterinärers rätt att bota människor, de etiska riktlinjerna för prövning av läkemedel.

BONNIERS

den har ett slags "pseudovetenskaplighet". Otterland lägger upp sin studie efter en vetenskaplig mall men genom att t. ex. diagnoserna inte objektivt verifierats har han redan från början avsagt sig möjligheten att dra slutsatser av sina resultat. Dessa högst osäkra resultat presenteras sedan i vackra tabeller, det blir ett slags lek med och parodierande av vetenskapens uttryckssätt som kan vilseleda okritiska läsare att lägga för stor vikt vid vad som kommit fram ur undersökningen.

Frågan är här om boken inte hade blivit bättre och "hederliga-

re" om en rent journalistisk metod hade använts för att beskriva THX-rörelsen. Det förefaller mig väsentligt och didaktiskt att hålla i sär medicinsk journalistik från medicinsk forskning i trängre mening.

Otterlands bok aktualiserar också ett annat problem: hur skall man vetenskapligt angripa aktuella socialmedicinska problem? Samhällsföreteelser av typ THX-rörelsen eller prelundinnarkomanin har ju en uttalad förmåga till snabb förändring. Om ett år kan t. ex. narkotikaepidemierna i storstäderna vara försvunna eller helt om-

strukturerade. Den exakta vetenskapen arbetar tungt och klumpigt, resultat från 1966 kanske inte kommer i tryck förrän 1968—69. En journalistisk och mer eller mindre subjektiv metod däremot kan vara slagkraftig och snabb men brista i tillförlitlighet. Någon annan lösning än att använda bägge dessa metoder finns antagligen inte.

Med de reservationer jag ovan anfört måste Otterlands initiativ ändå betraktas som påpassligt och berömvärt.

Per Chr. Jersild

Åldringarna i Västeuropa

Europarådets public health kommitté gjorde under 1964 förfrågningar bland ett antal länder rörande åldringens situation i dagens och morgondagens samhällen. Resultatet finns redovisat i en skrift: *Problems of the accommodation and medical-social care of old people*, Strasbourg 1965.

Den innehåller tyvärr föga av intresse. Rapporten är allmänt hållen med få redovisade intressanta data. Det framgår inte, hur olika problem inom detta område uppfattas i de tillfrågade länderna. Den nöjer sig med att närmast i

förbigående — och utan att presentera nationella skiljaktigheter — konstatera att hjälpbehoven sannolikt är större än vad som hittills kunnat tillgodoses. De rekommendationer, som avslutar rapporten, är välmenande och kan sägas spegla den svenska socialpolitikens riktlinjer.

Det kunde ha räckt med att konstatera en likgiltighet för denna rapport, om inte ett av de centrala avsnitten byggde sina utsagor på påståendet, att åldringens uppfattning om sig själv och sina behov i allt väsentligt är synonym med det som objektivt kan konstateras. Denna förutsättning är tveklaktig och stämmer illa överens med de iakttagelser, som fältnarbete kategorier gör vid sina kontakter med gamlingar. Vad som härvid istället ofta konstateras, är att det föreligger en klar diskrepans mellan vad åldringen anser nödvändigt och vad som "objektivt" bedöms vara påkallat.

Att rapporten i detta viktiga avseende förnöjsamt utesluter, att en dylik differens är tänkbar, gör den till en dubiös skrivbordsrapport, vars slutsatser avgjort bör prövas innan de anammas.

Lag mot avgaser

Säkerhetsnormer för bilar ställs upp i USA och bland annat ger regeringen regler för hur hög föroreningshalten får vara i avgaserna. Luftvården har även i Sverige länge varit ett eftersatt område. Industrierna har forskat sig fram till bättre avgasrenare men tvekar att släppa ut dem i marknaden så länge konkurrenter kan sälja bilar utan avgasrenare billigare. Tvång tycks vara det enda som hjälper — kanske det är dags för regeringen att tillgripa lagstiftning?

Amerika har föregått med gott exempel också för säkerhetskraven på bilar. Två år får fabrikanterna på sig att frivilligt förbättra säkerheten, sedan planeras en statlig tvångsreglering. Program för hur bilar skall vara byggda och utrustade ställs upp och olycksriskerna skall också minskas genom bättre förarutbildning, undersökning och bearbetning av erfarenheterna från olyckor och överhuvudtaget bättre forskning.